

การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน
: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก
อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี¹

Sustainable village and urban community fund management:
Case study of Wat Phra Si Arn Village Fund, Village No. 9,
Ban Lueak Subdistrict, Photharam District, Ratchaburi Province

นางสาวฝนทิพย์ พรหมแก้ว²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎา พรหมเวช³

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษามีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนกองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน :กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีโดยการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้เก็บข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อนและตีความอย่างรอบด้านและตรงประเด็นที่สนใจ ผลการวิจัยพบว่า 1)การบริหารกองทุนอย่างยั่งยืนขึ้นอยู่กับบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ ความซื่อสัตย์ ความอดทน และความสามารถในการบริหารจัดการทั้งด้านการพัฒนาชุมชนและการบริหารการเงิน การสนับสนุนจากภาครัฐ มีบทบาทสำคัญในการจัดสรรงบประมาณ พัฒนาความรู้ และนำเทคโนโลยี เช่น โปรแกรม Microsoft Excel, MBS และ MGL มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการข้อมูล 2)ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของกองทุน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการบริหาร เช่น การรับฟังความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ และการติดตามผลการดำเนินงาน ซึ่งช่วยสร้างความโปร่งใสและเพิ่มความเชื่อมั่นของสมาชิก การบริหารที่ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับบริบทของชุมชนช่วยตอบสนองต่อความต้องการและอัตลักษณ์ของชุมชนเฉพาะถิ่น อีกทั้งความโปร่งใสและความซื่อสัตย์ของคณะกรรมการบริหาร รวมถึงการบริหารการเงินที่มีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้ ช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความมั่นใจในระบบการบริหาร

คำสำคัญ : กระบวนการบริหาร, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, ภาครัฐ, วัดพระศรีอารีย์

¹ บทความเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

² นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

Abstract

This research aimed to: (1) explore sustainable management practices of the Wat Phra Si-Araya Village Fund, Village No. 9, Ban Lueak Subdistrict, Photharam District, Ratchaburi Province; and (2) examine the factors influencing sustainable management of the fund. The study employed qualitative research methods to capture in-depth insights and interpret data comprehensively and contextually.

The findings revealed that: (1) sustainable fund management is significantly influenced by the leadership qualities of community leaders, including vision, integrity, perseverance, and financial and community development management skills. Support from the government plays a crucial role, especially in budget allocation, knowledge enhancement, and the integration of technologies such as Microsoft Excel, MBS, and MGL for effective data management. (2) Key factors contributing to the fund's sustainability include community participation in the management process, such as voicing opinions, participating in decision-making, and monitoring progress. These activities foster transparency and build trust among members. Additionally, flexible and context-specific management that aligns with local needs and identity enhances effectiveness. Transparency and integrity of the management committee, along with efficient and auditable financial management, minimize conflicts and bolster confidence in the fund's governance system.

Keywords: Management process, sustainable development, government support, Wat Phra Si-Araya

บทนำ

ช่วงปี 2544 ประเทศไทยเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง รัฐบาลในขณะนั้น เห็นว่า ประชาชนในทุกระดับได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ เกิดความยากจนของประชาชนปัจจัยหลักของการเกิดรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบในการทำงานของประชาชน เกิดวิกฤติแรงงานตกงานเป็นจำนวนมาก รวมถึงราคาสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ ประชาชนขาดเงินทุนหมุนเวียนและขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ทำให้เกิดอัตราการซื้อขายสินค้าของประชาชนในประเทศลดลง รัฐบาลจึงมีมาตรการความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ทางรัฐบาลตั้งเป้าหมายในการกำหนดนโยบาย มีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาความยากจนของประชาชน เพื่อนำไปพัฒนาส่งเสริมด้านการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่ายให้แก่ประชาชน การขับเคลื่อนนโยบายมีกลไกในการพัฒนาให้ทุกส่วนของภาครัฐ เป็นส่วนขับเคลื่อนในการสร้างโอกาสให้แก่ประชาชน มีการใช้ต้นทุนของประชาชน คือทุนทางปัญญา รวมถึงศักยภาพของตัวประชาชนเอง และสินทรัพย์ที่มีประชาชนมีนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

นโยบายที่กำหนดเกิดขึ้นในช่วงเร่งด่วน คือ การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุน ที่สามารถจะนำไปสู่การต่อยอดหรือเกิดอาชีพใหม่ได้ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ลดรายจ่ายและช่วยบรรเทาเหตุฉุกเฉิน เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการนำไปลงทุน ให้เกิดรายได้ของประชาชนในชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาประชาชนให้เข้าไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดแก่ประชาชน

รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการจัดการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ “การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” หลักการบริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่งเงินทุนหมู่บ้านนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างจากเงินที่รัฐบาลเคยจัดสรรให้การสนับสนุนแก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นเงินกองทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ซึ่งเป็นการกำหนดกรอบการดำเนินการไว้ในรูปแบบโครงการต่างๆ โดยมีขั้นตอนที่ยุ่ยากซับซ้อนล้ำซ้ำประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการอย่างแท้จริง เพื่อกำหนดแนวทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการนำเงินทุนไปลงทุนไปลงทุนหรือขยายกิจการเพิ่มเติมจากเดิมสร้างงานให้เงินเกิดขึ้นภายในท้องถิ่นและประชาชนไม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างจังหวัดได้อยู่กับครอบครัวเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว ประชาชนในชุมชนสามารถบริหารจัดการอุปสรรคและปัญหาที่อาจแตกต่างกันโดยให้เป็นไปตามบริบทของหมู่บ้านและชุมชน (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2545, หน้า. 5) "นโยบายยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน" ขึ้นเพื่อที่จะพัฒนาหมู่บ้านทั่วประเทศเป็นสถาบันการเงินชุมชน เป็นธนาคารชุมชนตามแนวคิดการเงินเพื่อสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก คือ การเงินเพื่อชุมชน/คนจน หรือที่รู้จักในชื่อการเงินขนาดเล็ก (microfinance สถาบันการเงินชุมชนถือเป็นการเงินรายย่อยที่ให้บริการทางการเงินแบบครอบคลุม เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) และกรมการพัฒนาชุมชน ร่วมมือกับสถาบันการเงินของรัฐทั้ง 3 แห่งในการ

ดำเนินการได้แก่ ธนาคารออมสิน , ธนาคารกรุงไทย และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นหน่วยในการสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนนโยบายยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนและกำหนดระเบียบวิธีการปฏิบัติโดยให้จัดตั้งและคัดเลือกบุคคลภายในหมู่บ้านของตนเองขึ้นมาเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อเข้าบริหารจัดการและมีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเข้ามาบริหารทุก 2 ปี ตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นการสร้างพื้นฐานของการรู้จัก คิดเป็น ทำเป็น ตัดสินใจและแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง เกิดการเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเองในสังคม ทำให้สังคมระดับล่างมีความเข้มแข็งและมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านให้ดีขึ้น รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงทำให้ประชาชนต้องปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544:1)กองทุนหมู่บ้านถือเป็นทางเลือกสำคัญสำหรับประชาชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเริ่มต้นประกอบอาชีพ และไม่สามารถใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันเพื่อขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินทั่วไปได้ ผู้ที่สนใจมักมีความตั้งใจที่จะยืมเงินจากกองทุนเพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจหรืออาชีพของตน โดยพื้นที่ที่ได้รับการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านมีการจัดสรรงบประมาณให้ครอบคลุมทุกชุมชน ซึ่งกองทุนแต่ละแห่งจะมีคณะกรรมการที่รับผิดชอบดูแลการดำเนินงานและการจัดสรรเงินทุนให้กับสมาชิกซึ่งประกอบด้วยชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกองทุน จำนวน 15 คน และมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่ปรึกษา หน้าที่หลักของคณะกรรมการกองทุนคือการบริหารจัดการเงินกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกทุกคน ในการดำเนินงานยังคงพบปัญหาเช่นเดียวกับกองทุนหมู่บ้าน เช่น คณะกรรมการบางส่วนอาจขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ที่ตนเองต้องปฏิบัติ ไม่สามารถดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงยังมีข้อจำกัดในความรู้ด้านการจัดการกองทุน นอกจากนี้ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพ รวมถึงการย้ายถิ่นฐานหรือการเคลื่อนย้ายแรงงานซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนไปทำงานในพื้นที่อื่น ส่งผลต่อการดำเนินงานของกองทุนในภาพรวม(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555: 23-24)

จากนโยบายดังกล่าว และการจัดตั้งกองทุนในครั้งแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 มาจนถึงปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นเวลากว่า 20 ปี ซึ่งพบว่ามีหลายกองทุน ที่ได้ทำการบริหารงานจนสามารถประสบความสำเร็จ จนได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมายทั้งในระดับท้องถิ่น จนถึงระดับประเทศอย่างมากมาย ชาวบ้านในพื้นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีอาชีพที่มั่นคง รายได้ครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาหนี้สินนอกระบบลดลงอย่างมาก ซึ่งบางกองทุน สามารถบริหารงานจนได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น "สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ" ประจำตำบลได้แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังพบได้ว่ามีอีกหลายกองทุน ที่ประสบปัญหาด้านการจัดการกองทุน กล่าวคือ การจัดการกองทุนที่ไม่ประสบผลสำเร็จได้เท่าที่ควร ซึ่งอาจมีปัจจัย และอุปสรรคต่าง ๆ มากมายที่เป็นส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การขาดความรู้ ความสามารถของคณะกรรมการ ความไม่ซื่อสัตย์สุจริต มีการเอื้อผลประโยชน์ต่อพวกพ้องของตนเอง หรือแม้แต่การขาดซึ่งความร่วมมือ หรือการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของขอสมาชิก การไม่มีวินัยในการชำระเงินก่อให้เกิดหนี้ค้างชำระ เงินทุนที่ต้องใช้หมุนเวียนภายในกองทุนสูญเปล่าจากเหตุผลของความประสบผลสำเร็จ และไม่ประสบผลสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ประสบผลสำเร็จ

บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุน เพื่อเป็นการศึกษาถึงรูปแบบในการบริหารงาน ปัญหาและอุปสรรคที่พบเจอ ตลอดจนถึงแนวทางในการแก้ไข และศึกษาถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมและการให้ความร่วมมือของสมาชิกกองทุนเป็นยุทธศาสตร์การดำเนินงานในระยะของการสร้างความเข้มแข็งและการยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญหรือยุทธศาสตร์หลักในการสร้างกองทุนที่ยั่งยืน โดยมีการดำเนินการขยายเงินทุนของกองทุนและสร้างเครือข่ายใน การพัฒนาของเครือข่ายโดยมีการเชื่อมโยงของทุนกับสถาบันการเงินทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นสถาบันการเงินของชุมชน

กองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารย์หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ก่อตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนชาวบ้านในพื้นที่ให้มีโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน และช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในระดับชุมชน โดยกองทุนนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติซึ่งจัดตั้งขึ้นทั่วประเทศ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับชาวบ้านและส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในช่วงเริ่มต้น กองทุนมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาด้านการเงินในชุมชนและช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ โดยให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงเงินทุนได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินกู้ยืมจากระบบและอัตราดอกเบี้ยที่สูง ทำให้กองทุนสามารถช่วยเหลือเกษตรกรและชาวบ้านในการประกอบอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งส่งเสริมการทำธุรกิจขนาดเล็ก เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและงานฝีมือ กองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารย์ได้รับรางวัลหลายรายการจากความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน รางวัลการบริหารจัดการกองทุนยอดเยี่ยม ซึ่งมอบให้เนื่องจากการบริหารที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และช่วยให้ชุมชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงกองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารย์มีการเข้ารับคัดเลือกเป็นกองทุนหมู่บ้านต้นแบบเพื่อที่แสดงถึงความสำเร็จในการนำเงินกองทุนไปใช้ในการพัฒนาชุมชนในหลายด้านและทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและรางวัลการส่งเสริมอาชีพชุมชนดีเด่น ซึ่งมอบให้สำหรับการสร้างโอกาสและส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับคนในชุมชนความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารย์เกิดจากความร่วมมือของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ชุมชนสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านมีแนวทางการขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน การรับรู้ การเข้าใจ และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนเป็นอย่างไร ทำให้กองทุน ประสบผลสำเร็จได้รับรางวัล ในการบริหารจัดการกองทุนที่ดี ไม่ประสบปัญหาและความล้มเหลว บั้จจัยความสำเร็จใดบ้างที่นำไปปฏิบัติในการบริหารกองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับดี และแนวทางการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขต่อไป นำผลการการวิเคราะห์ตลอดจนนำองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนกองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน :กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ขอบเขตด้านพื้นที่

1. ศึกษาพื้นที่กองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบไปด้วย

1. ผู้บริหารและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในจังหวัดราชบุรี

ขอบเขตด้านระยะเวลา

1. ระยะเวลาเริ่มการศึกษาค้นคว้าตั้งแต่เดือนตุลาคม - เดือนพฤศจิกายน 2567

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีประสิทธิภาพ
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษา โดยจะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะเน้นการเก็บข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับบริบท ของการบริหารกองทุนหมู่บ้านอย่างยั่งยืน โดยประกอบด้วยขั้นตอนหลักดังนี้

1. ศึกษาการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) เป็นวิธีการที่มี ประสิทธิภาพในการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนหมู่บ้านอย่างยั่งยืน โดยการวิเคราะห์

ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในกองทุน รวมถึงการประเมินความยั่งยืนของการบริหารจัดการกองทุน

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นกระบวนการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-ended Interviews) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามในเชิงลึก และผู้วิจัยสามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมตามความเหมาะสมมีการใช้คำสำคัญเป็นตัวช่วยชี้แนะในการตั้งคำถามเพิ่มเติมระหว่างการสัมภาษณ์มีการกำหนด คำสำคัญ (Keywords) ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย เช่น "การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน", "ความโปร่งใส", "การมีส่วนร่วมของชุมชน", และ "ความยั่งยืน" ข้อคำถามสามารถปรับเปลี่ยนหรือตัดแปลงให้สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนหรือสถานการณ์เฉพาะ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับความครอบคลุมและหลากหลายมิติ

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2.1 ศึกษาเอกสารโดยเบื้องต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารระเบียบ คำสั่ง รายงานการประชุมตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต และการทบทวน แนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งมีชุดคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า แต่ยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นหรือเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องได้

2.3 การบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในรูปแบบเสียงและการจดบันทึก จะทำการขออนุญาตผู้สัมภาษณ์เพื่อให้ความยินยอมในการบันทึกเสียง เพื่อเพิ่มความถูกต้องและความสมบูรณ์ในการรวบรวมข้อมูล และเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2.1 ศึกษาเอกสารโดยเบื้องต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารระเบียบ คำสั่ง รายงานการประชุมตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต และการทบทวน แนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งมีชุดคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า แต่ยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นหรือเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องได้

2.3 การบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในรูปแบบเสียงและการจดบันทึก จะทำการขออนุญาตผู้สัมภาษณ์เพื่อให้ความยินยอมในการบันทึกเสียง เพื่อเพิ่มความถูกต้องและความสมบูรณ์ในการรวบรวมข้อมูล และเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การสรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ 1) ศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนกองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือกอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนกองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า บทบาทของผู้นำชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการบริหารจัดการกองทุน โดยผู้นำต้องมีคุณสมบัติที่จำเป็น เช่น วิสัยทัศน์ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความเสียสละ และความสามารถในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนาชุมชนและการบริหารการเงิน ผู้นำต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิก และนำพากองทุนไปสู่ความสำเร็จโดยมีแนวทางการบริหารที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ มีการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการบริหารกองทุน หมู่บ้านได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และธนาคารออมสิน ซึ่งมีบทบาทในการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางการเงินของชุมชนและแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ การสนับสนุนนี้ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการบริหารกองทุน หมู่บ้านเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ เช่น การใช้โปรแกรม Microsoft Excel, MBS และ MGL ในการคำนวณและจัดการข้อมูลทางการเงิน แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในบางชุมชนที่ยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึง แต่การพัฒนาเทคโนโลยีควบคู่กับการสนับสนุนสมาชิกที่ขาดความพร้อมยังคงเป็นแนวทางที่สามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ยั่งยืน

การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้านเป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยการรับฟังความคิดเห็นและการร่วมแก้ไขปัญหาของสมาชิกชุมชนช่วยส่งเสริมการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

การบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนเป็นอีกแนวทางที่สำคัญ เนื่องจากแต่ละชุมชนมีภูมิหลังทางสังคม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน การบริหารกองทุนจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือกอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีโดยมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งข้อมูลในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ระบุถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการบริหารกองทุน พบว่าการมีส่วนร่วมและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารกองทุนประสบความสำเร็จ โดยสมาชิกจะต้องร่วมรับรู้ข้อมูล

ร่วมตัดสินใจร่วมติดตามการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรของกองทุนอย่าง โปร่งใสและยุติธรรม การสร้างความเข้าใจในความสามัคคีและการทำงานร่วมกันในชุมชนเป็นปัจจัยที่ช่วย ส่งเสริมความยั่งยืนของการบริหารกองทุนจากภาครัฐการสนับสนุนจากภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการ เสริมสร้างความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้าน โดยการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมและการสนับสนุนการ พัฒนาความรู้ ทักษะในการบริหารงาน รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีช่วยในการติดตามและตรวจสอบการ ดำเนินงาน

การพัฒนาจัดการด้านเงินที่มีประสิทธิภาพการเสริมสร้างแหล่งทุนที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมี อัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรมและเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาทักษะการบริหารการเงินของสมาชิกเป็นปัจจัยที่ สำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุน การใช้เทคโนโลยีในการทำบัญชีและการตรวจสอบงบประมาณ เพิ่มความโปร่งใสและลดความเสี่ยงจากความผิดพลาด

ความโปร่งใสและความซื่อสัตย์ของผู้นำที่ชุมชนคัดเลือกเป็นตัวแทนในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการกองทุนถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นในระบบการบริหารงาน การปฏิบัติตาม ระเบียบที่เข้มงวดช่วยลดความเสี่ยงจากการทำงานที่ไม่เป็นธรรมและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานการ บริหารกองทุนอย่างมีระเบียบและสามารถตรวจสอบได้จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรม ในกองทุน

การวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้านอย่างยั่งยืน และแสดงให้เห็น ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากชุมชน การสนับสนุนจากภาครัฐ การบริหารการเงินที่มี ประสิทธิภาพ รวมถึงการรักษาความโปร่งใสในกระบวนการบริหารที่สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและ ความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านในระยะยาว

อภิปรายผล

ศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน กองทุนหมู่บ้าน วัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่าบทบาทของผู้นำชุมชนในการ บริหารกองทุนข้อมูลจากทั้งสี่ผู้ให้ข้อมูลเน้นความสำคัญของผู้นำชุมชนในการบริหารกองทุน โดยผู้นำต้องมี คุณสมบัติที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ความซื่อสัตย์ ความอดทน และความสามารถใน การรับมือกับความกดดันจากปัญหาต่างๆ ภาพรวมจากการศึกษาในหลายแหล่ง (เสาวภา เผือกพรรณ ,2555) พบว่า ผู้นำชุมชนต้องสามารถทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างสมาชิกในชุมชนและการสนับสนุนจาก ภาครัฐ เพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการกองทุนการมีวิสัยทัศน์และความสามารถในการตัดสินใจที่มี เหตุผลและรอบคอบเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการกองทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ผดุงศักดิ์ ศิลป์พิพัฒน์ , 2559)โดยการมองปัญหาด้วยมุมมองที่รอบคอบและร่วมมือกับสมาชิกในชุมชนในการหาทางออกนั้นช่วย ลดความขัดแย้งและเพิ่มความร่วมมือจากสมาชิกชุมชนความสำคัญของการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กร ในข้อมูลที่ได้กล่าวถึงการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ เช่น ธนาคารออมสินและสำนักงานพัฒนา

ชุมชน พบว่าการมีความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาครัฐ มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารกองทุนในหลายด้าน เช่น การสนับสนุนงบประมาณหรือแหล่งทุน และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (อุดมศักดิ์ ศรีพัฒน์, 2562) ที่เน้นการสนับสนุนด้านการเงินจากธนาคารออมสินและการจัดสวัสดิการ(วิภา พรหมประทุม,2560) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกอบรมทักษะการเงินและการบริหารจัดการจากภาครัฐและสถาบันการเงินที่สามารถช่วยให้การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน เช่น การใช้โปรแกรม Excel, MBS, และ MGL มีการกล่าวถึงอย่างชัดเจนจากผู้ให้ข้อมูล (ประสงค์ ชำนาญเสรี ,2563) กล่าวถึงผลของการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของกองทุน หมู่บ้าน ซึ่งทำให้กระบวนการทำงานรวดเร็วและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาพบว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้ควรทำควบคู่กับการพัฒนาทักษะทางเทคนิคของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมและเกิดประโยชน์สูงสุดการตรวจสอบและการกำกับดูแลจากข้อมูลที่ได้รับการกล่าวถึงการกำกับดูแลของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทำให้เห็นว่ามี การดำเนินการในการตรวจสอบเพื่อให้การบริหารงานกองทุนเป็นไปตามระเบียบและกฎเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสามารถ เสริมสร้างความมั่นคงและความมีประสิทธิภาพ ในการบริหารงาน โดยที่การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการฝึกอบรมและการใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มความโปร่งใสและการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้มีการกล่าวถึง สามารถสรุปได้ว่า การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้องการผู้นำที่มีทักษะหลายด้าน โดยเฉพาะการบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการประสานงานกับภาครัฐ รวมถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จในการบริหารงานกองทุน

ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน :กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้านวัดพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือกอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมและความสามัคคีในชุมชน: การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนได้รับการเน้นเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารกองทุน โดยการมีส่วนร่วมช่วยสร้างความเข้าใจและส่งเสริมความสามัคคีระหว่างสมาชิก ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกองทุน(มลฤดี ศรีปฐม ,2556) ซึ่งให้เห็นว่า ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมีผลต่อความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้าน โดยสมาชิกที่เข้าร่วมจะมีความเข้าใจในวิธีการบริหารกองทุนที่โปร่งใสและเป็นธรรม ซึ่งเป็นการสร้างฐานที่แข็งแกร่งให้กับการดำเนินงานในระยะยาว

ความโปร่งใสและการปฏิบัติตามระเบียบ: ความโปร่งใสในการบริหารจัดการและการยึดมั่นในระเบียบที่ถูกต้องเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นในกองทุนหมู่บ้าน(สมบุรณ์ พวงงาม ,2560) พบว่า การปฏิบัติตามระเบียบและการมีความโปร่งใสในการบริหารงานเป็นการป้องกันการทุจริตและสร้าง

ความน่าเชื่อถือในระยะยาว ซึ่งการใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบบัญชีและการทำงานของกองทุนก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน.

การสนับสนุนจากภาครัฐได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐไม่ว่าจะเป็นในด้านการเพิ่มทุนหมุนเวียน หรือการให้การฝึกอบรมก็เป็นปัจจัยที่สำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุนหมู่บ้าน(ฉันทน์ ภัทร ปัญญาเสริม ,2559) พบว่า การสนับสนุนจากภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของกองทุนหมู่บ้านโดยเฉพาะในด้านการให้ทุนสนับสนุนที่เหมาะสมและการจัดการอบรมด้านการบริหารกองทุน

การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร: การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุน เช่น การใช้โปรแกรมบัญชีหรือการตรวจสอบข้อมูลทางการเงินออนไลน์ได้รับการกล่าวถึงใน(สุพรรณิ พรหมปัญญา ,2561) ที่ระบุว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานกองทุนไม่เพียงแต่ช่วยให้การทำงานมีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น แต่ยังช่วยเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินการและการตรวจสอบข้อมูลทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาความรู้ และทักษะในการบริหารกองทุน: การส่งเสริมให้สมาชิกและคณะกรรมการมีความรู้และทักษะในการบริหารกองทุนมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน(ปิยะวรรณ โภคเวช ,2562) พบว่า การจัดฝึกอบรมด้านการบริหารจัดการและการออมเงินภายในครัวเรือนสามารถช่วยลดปัญหาทางการเงินในชุมชนและเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุนหมู่บ้าน

กล่าวสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีหลายมิติทั้งในด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ความโปร่งใสในการบริหาร การสนับสนุนจากภาครัฐ การใช้เทคโนโลยีและการพัฒนาความรู้และทักษะในชุมชน ซึ่งงานวิจัยต่างๆ ของนักวิจัยไทยได้ให้การสนับสนุนและยืนยันถึงความสำคัญของปัจจัยเหล่านี้ในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้มีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งถัดไป ควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของกองทุนหมู่บ้านเพื่อยกระดับให้เป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ โดยการพัฒนาให้สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการเงินในชุมชน และตอบสนองต่อความต้องการทางการเงินของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในด้านการบริหารจัดการการเงินภายในชุมชน การใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interviews) จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์และประเมินผลสำเร็จของกระบวนการพัฒนา โดยสามารถใช้เพื่อระบุปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งสกัดแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากองทุนให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ดีขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

พนธिया ดอกไม้. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอตอนตล จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อดิศักดิ์ วงศ์อายุตล. (2564). การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของประชาชน ตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์ อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย. บทความ สาขาจัดการคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชุติมณฑน์ วงษ์คำหาร. (2559). ความสำเร็จในการนำนโยบายการยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนไปปฏิบัติ: กรณีศึกษา สถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2. การค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จักรพงษ์ นวลใย. (2559). การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.